

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Risikostyring og Pilar 2

Risk Forum

3. april 2014

Emil R. Steffensen

Direktør, Bank- og forsikringstilsyn

Finanstilsynet

Agenda

- Situasjonen i bankene
- Internasjonale reguleringer
- Regulering av kapital
- Pilar 2 - nytt om pilar 2
- Avslutning

Situasjonen i norsk banksektor

Lønnsomme banker:

- Fortsatt lave utlånstap, kostnadseffektivisering, økt nettorente
- Betydelig økning i ren kjernekapitaldekning de senere årene
- Fortsatt høy utlånsvekst til PM. Lav utlånsvekst til BM
- Bankene har et godt utgangspunkt for å møte økte krav til kapital og likviditet

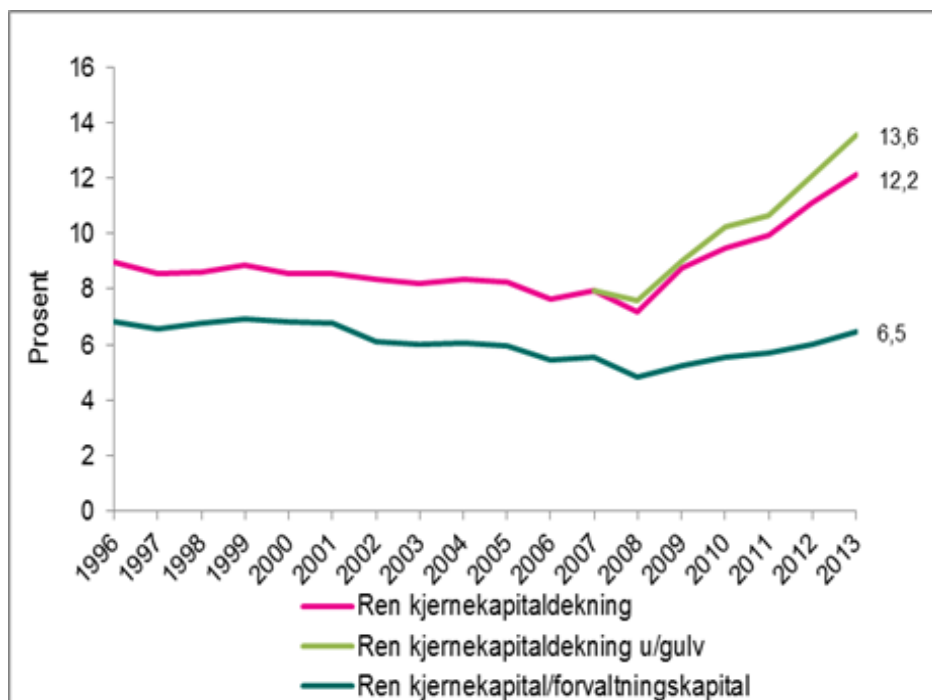
Utfordringene vedvarer:

- Fortsatt god utvikling i norsk økonomi, men betydelig internasjonal usikkerhet – vekst, oljepris, finansmarkeder
- Høy husholdningsgjeld og høye boligpriser
- Lav rente i høykonjunktur krever særlig oppmerksomhet på systemrisiko

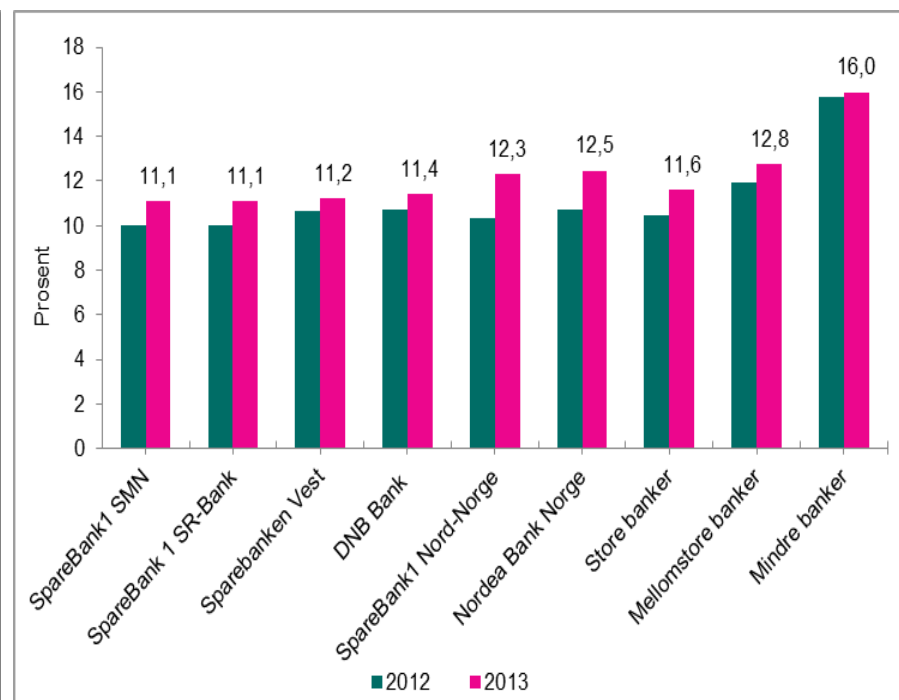
Soliditet – norske banker

Ren kjernekapitaldekning har økt mer enn uvektet egenkapitalandel.

Ren kjernekapitaldekning i de største bankkonsernene har i hovedsak økt som følge av tilbakeholdte overskudd

Kilde: Finanstilsynet

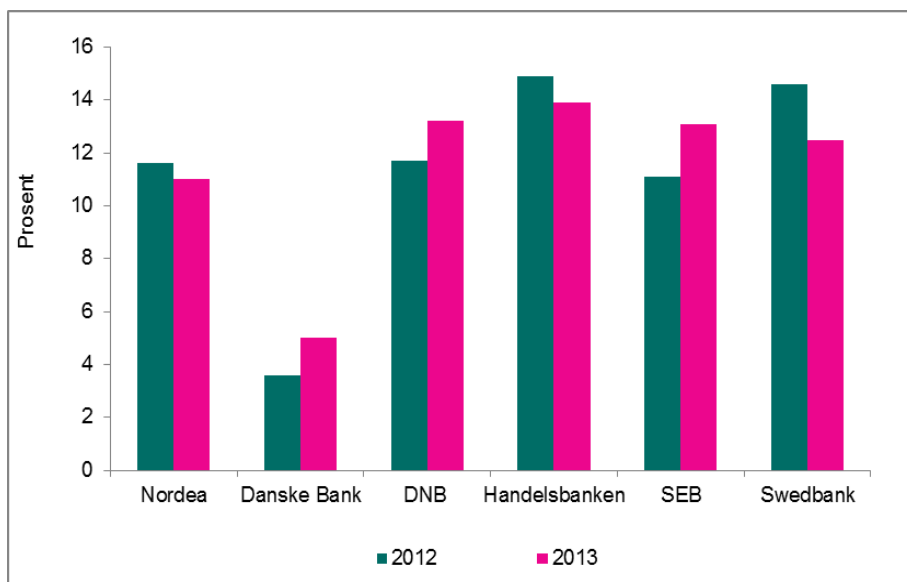

Kilde: Finanstilsynet

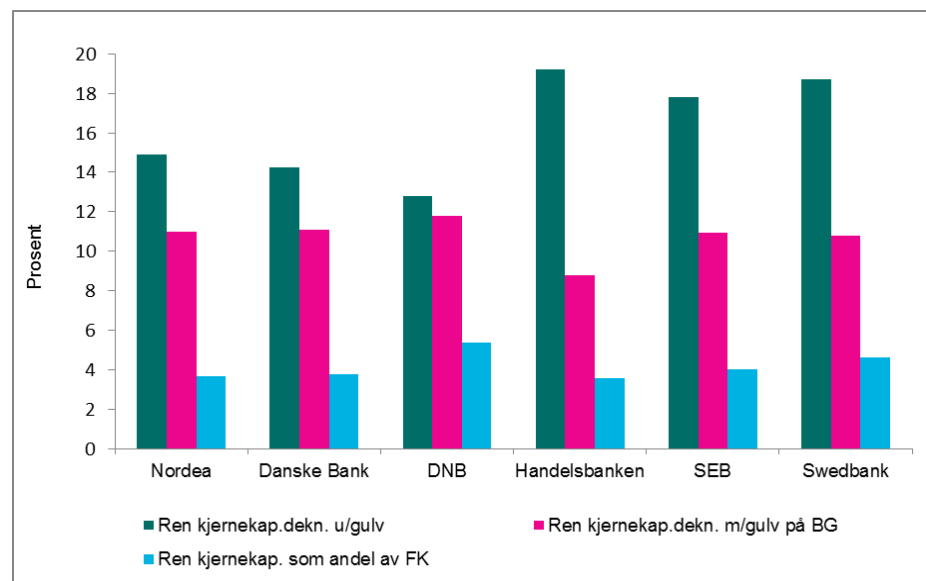
Nordiske konsern

Ulik gjennomføring av gulvbestemmelsene for IRB-banker viktig i sammenlikning av kapitaldekning i nordiske banker

Egenkapitalavkastning

Ren kjernekapitaldekning / egenkapitalandel

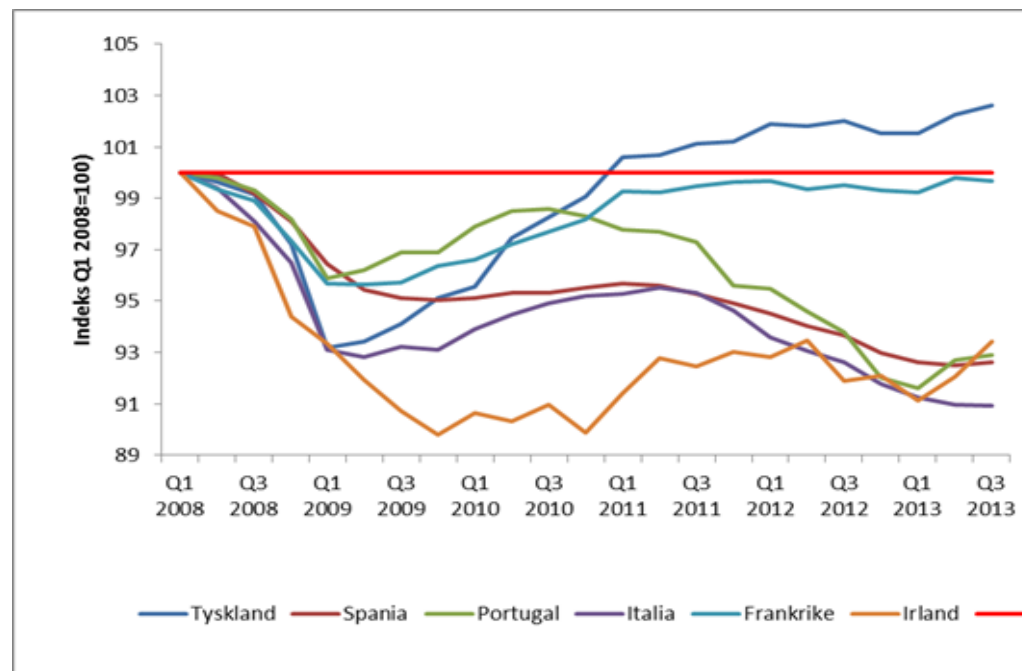
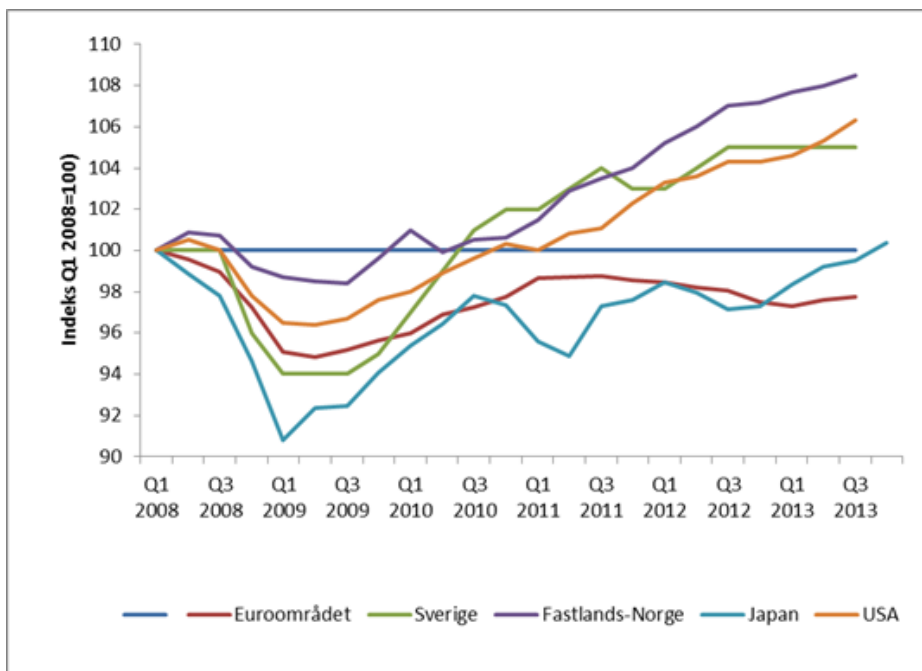
Utbyttegrad

	DNB	Danske Bank	Nordea	SEB	Handelsbanken	Swedbank
2013	25%	28%	56%	59%	73%	75%

Kilde: Selskapsrapporter

Internasjonal krise – kostnader

BNP-utvikling fra 2008

Kilde: Finanstilsynet

Internasjonale reguleringsreformer

Internasjonal finanskrise og store realøkonomiske kostnader

Internasjonale reformer (G20, Basel, FSB, IMF, EU)

Krevende balanse – styrking av banksektoren og økt realøkonomisk vekst

Gradvis innføring av reformene

Gode makroøkonomiske forhold gir mulighet til raskere styrking av bankene

Hovedtyper av reguleringsreformer

- Basel III / CRD IV – økte krav i regulering og tilsyn
  - Kapital, finansiering, likviditet
  - Virksomhets-/risikostyring, incitamentsstrukturer og bonus
  - Systemrisiko, makrotilsyn
- Nye krav til krisehåndtering og innskytergarantiordninger
- Strukturtiltak (Volcker, Vickers, Liikanen) og beskyttelse av kjernebankvirksomhet
- Økt vekt på forbrukerbeskyttelse
- Institusjonelle endringer i tilsyn og overvåkning, nasjonalt og internasjonalt (ESRB, SMM/Bankunion, europeiske tilsynsmyndigheter)

CRD IV

- Viderefører tidligere kapitaldekningsdirektiver for finansinstitusjoner og verdipapirforetak, og gjennomfører Basel III-kravene.
- Struktur
  - **Forordning (regulation)**: kapitalkrav (pilar 1), konsolidering, kvantitative likviditetskrav, store engasjementer, pilar 3
    - gjelder direkte i EU
  - **Direktiv**: virksomhets- og risikostyring, tilsynsmyndighetenes virksomhet, pilar 2, bufferkrav
    - gjennomføres i nasjonalt regelverk
  - Utfyllende **tekniske standarder** kommer etter hvert i stort omfang – gjelder både direktiv og forordning
- Fullharmonisering – begrenset nasjonalt handlingsrom
- CRD IV ble vedtatt i juni 2013 og gjort gjeldende fra 1. januar 2014

CRD IV – krav til kapital

- **Nye minstekrav** til ren kjernekapital (4,5 %) og kjernekapital (6 %) i stedet for grenser for medregning av hybrid- og tilleggskapital. Krav til ansvarlig kapital uforandret (8 %)
- Strengere krav til instrumentene
- Innføring av **nye bufferkrav**:
  - bevaringsbuffer
  - motsyklisk buffer
  - systemrisikobuffer
  - bufferkrav for globalt og nasjonalt systemviktige institusjoner
- Krav til **uvektet kjernekapitalandel** (*leverage ratio*), pilar 2-krav, pilar 1-krav fra 2018
- Krav til likviditet (**Liquidity Coverage Ratio**), gradvis innføring fra 2016
- Krav til langsiktig finansiering (**Net Stable Funding Ratio**), fra 2018

Nærmere om kapitalbuffere

- *Bevaringsbuffer* – bygge kapital i gode tider som skal bidra til å hindre at kapitalen faller under minimumskravet i kraftige nedgangsperioder
- *Motsyklisk kapitalbuffer* – dempe effekten av sykliske variasjoner ved å bygge opp ekstra bufferkapital i perioder der kredittveksten er særlig sterk
- *Systemrisikobuffer* – dempe langsiktig ikke-syklisk system- eller makrorisiko
- *Buffer for systemviktige institusjoner* – redusere sannsynligheten for krisesituasjoner som kan føre til finansiell ustabilitet og betydelige forstyrrelser i økonomien

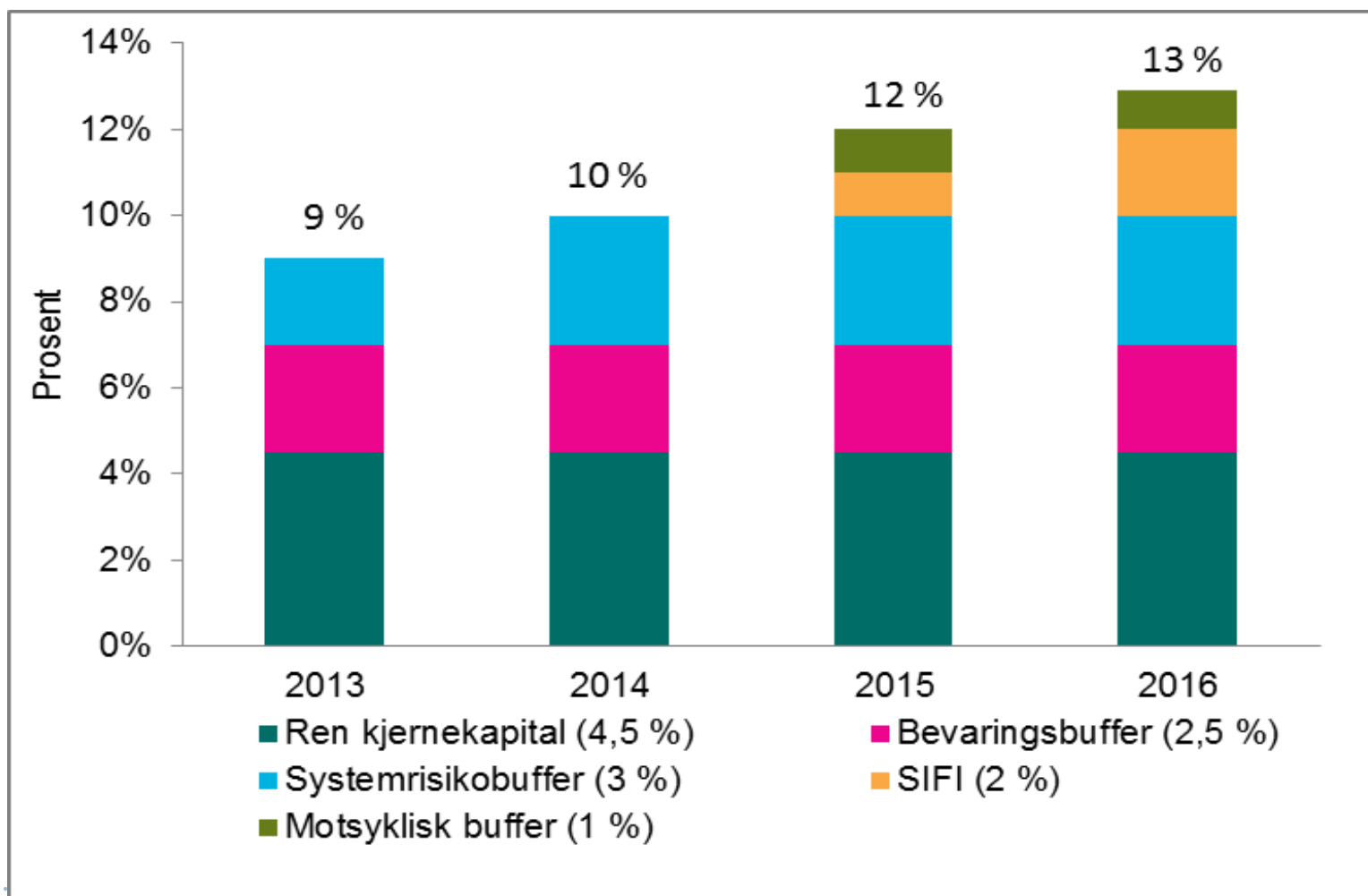
Bufferkravene kombineres til et *samlet bufferkrav*

Gjennomføring i Norge

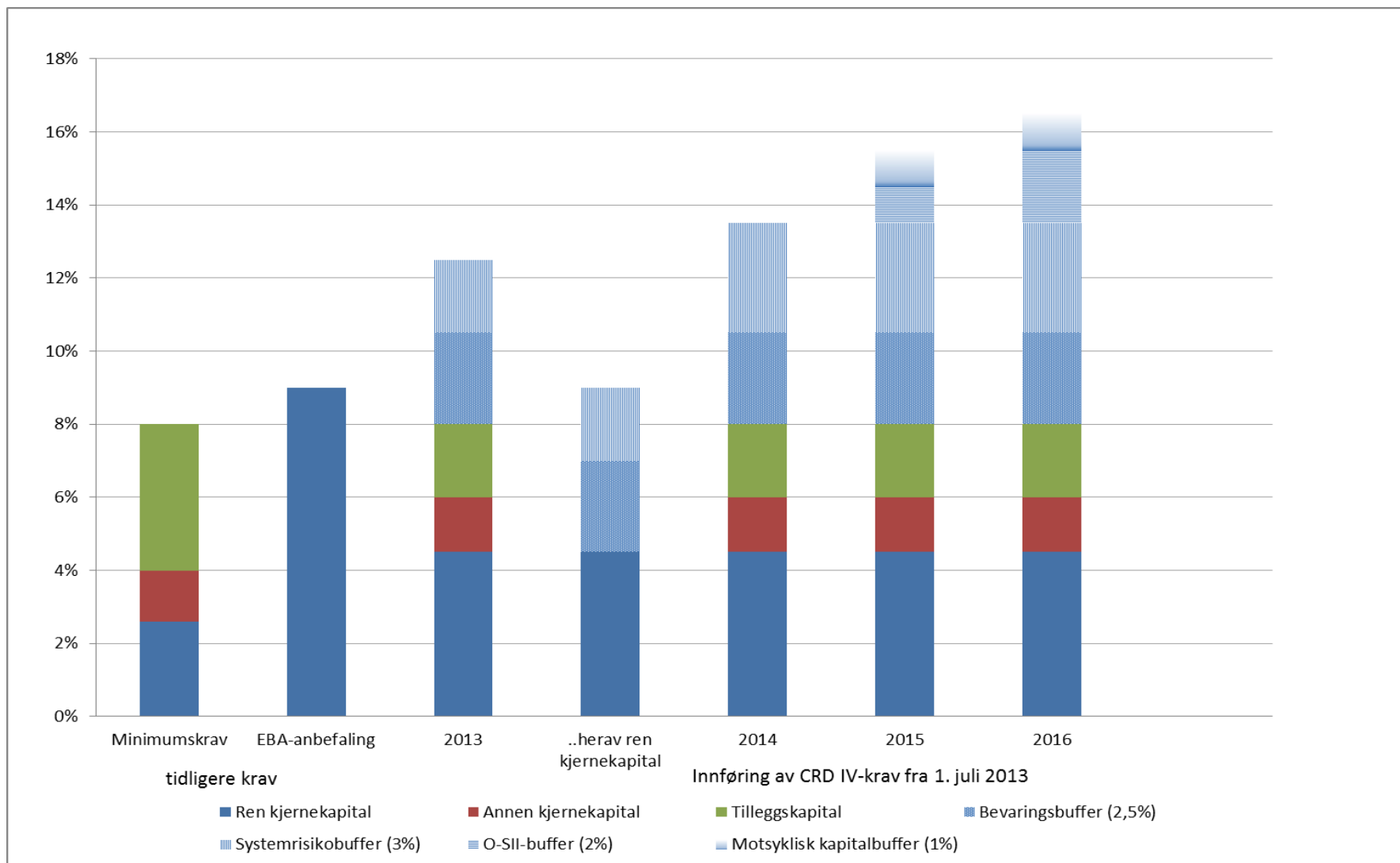
- Lovkrav vedtatt 10. juni 2013. Kravene gjelder fra 1. juli 2013
- Forslag til bufferforskrift oversendt FIN 27. september 2013
- Forskrift om motsyklisk buffer vedtatt 4. oktober 2013
- Forslag til forskrift om SIFI oversendt FIN 4. november 2013
- Nivå på motsyklisk buffer fastsatt 12. desember 2013
- Forslag til samlede forskrifter oversendt FIN 4. februar 2014 (høring til 15. mai)
- Pågående prosess med å ta inn ESA-forordningene (som regulerer de nye tilsynsbyråene) i EØS-avtalen

Krav til ren kjernekapitaldekning – pilar 1

(per 1. juli hvert år)

Samlede kapitalkrav i pilar 1

Minstekrav og bufferkrav

- Bufferkravene innført for å øke bankenes soliditet, men er ikke «minstekrav»
- Brudd på minstekrav – banksikringslovens bestemmelser trer i kraft og kan medføre offentlig administrasjon og avvikling
- Brudd på det samlede bufferkravet – restriksjoner på disponering av overskudd, bonus, tilbakekjøp av egne aksjer
- Brudd på bufferkrav regulert i finansvl. § 2-9e
  - «Hvis en finansinstitusjon ikke oppfyller de fire nevnte bufferkravene, skal institusjonen utarbeide en plan for økning av ren kjernekapitaldekning, og den kan ikke uten samtykke fra Finanstilsynet utbetale utbytte til aksjonærer og bonus til ansatte.».

CRD IV – nasjonalt handlingsrom

- EU: De tre målene finansiell stabilitet i Europa, finansiell integrasjon (single market) og nasjonalt tilsyn / kriseløsning kan ikke nås samtidig
  - Bankunionen er én løsning på dette
- Nasjonalt handlingsrom i CRD IV – hvor stort er det?
  - engasjementer med pantesikkerhet i eiendom
  - kapitalbufferne
  - pilar 2
  - raskere innføring
- Norge vil utnytte handlingsrommet i CRD IV for å møte økt risiko
- Makro- eller systemrisiko identifisert på nasjonalt nivå
  - Kan benyttes hvis andre virkemidler ikke er effektive
  - Økte kapitalkrav, høyere bevaringsbuffer, strengere likviditetskrav, strengere regler om store engasjementer, strengere pilar 3-krav og økte risikovekter for lån med pant i eiendom og finansinstitusjoner.
  - EUs organer skal varsles og tiltak begrunnes. Rådet kan avvise tiltakene.

Pilar 2 – hva er nytt?

- Pilar 1: Generelle kapitalkrav (minstekrav og bufferkrav)
- Pilar 2: Regler om samlet risiko- og kapitalvurdering
  - Institusjonene skal vurdere samlet kapitalbehov og kapitalstrategi (ICAAP)
  - Tilsynsmyndigheten skal overvåke og evaluere institusjonens vurderinger (SREP)
- Pilar 3: Krav til offentliggjøring av informasjon for å styrke markedsdisciplin

Hovedprinsippene for Pilar 2 er ikke endret i CRD IV, og pilar 2 vil fortsatt være et viktig tilsynsverktøy for at bankene skal holde tilstrekkelig kapital

Finanstilsynets Rundskriv 21/2006 gir rettleiding. EBA forventes å utstede retningslinjer for pilar 2 rundt årsskiftet 2014/2015

- Nye buffere dekker risiko hittil hensyntatt i pilar 2. Praktiseringen av pilar 2 må tilpasses CRD IV
- Tilsynsmyndighetene skal fastsette pilar 2-påslaget
- Systemrisiko tillegges større vekt også i pilar 2. Det kan stilles kapitalkrav til grupper av institusjoner eksponert for samme type risiko, og for den risiko institusjonen representerer for systemrisiko

Pilar 2 - Hovedprinsipper

1. Institusjonene skal ha en prosess for å vurdere samlet kapitalbehov i forhold til risikoprofil og en strategi for å vedlikeholde sitt kapitalnivå.
2. Tilsynsmyndigheten skal overvåke og evaluere institusjonens bedømming av kapitalbehov og tilhørende strategi. Tilsynsmyndigheten skal gjennomføre tiltak dersom de ikke anser denne prosessen for å være tilfredsstillende.
3. Tilsynsmyndigheten skal legge til grunn at institusjonen har en kapitaldekningsgrad som ligger over minstekravet til kapitaldekning.
4. Tilsynsmyndigheten skal intervensere på et tidlig stadium for å hindre at kapitalen faller under det minimumsnivået som kreves for å ivareta institusjonens risikoeksponering. Tilsynsmyndigheten skal treffe tiltak dersom kapitalen ikke opprettholdes.

Pilar 2 – ICAAP

- ICAAP skal gjennomføres minst årlig
  - Oftere ved vesentlige endringer i strategier, aktivitetsnivå, virksomheter, rammebetingelser
- ICAAP skal dekke all risiko institusjonen er eksponert for. Risikoen skal sees i et fremadskuende perspektiv, ved bruk av stresstester minst tre år
- Resultatet av ICAAP skal uttrykkes i et kapitalbehov og et kapitalmål
  - Mål for ren kjernekapital, kjernekapital og ansvarlig kapital
  - Et eventuelt opptrappingsmål for når målene skal nås
- ICAAP skal være en integrert del av strategi og kapitalstyring. Dette er styrets ansvar. ICAAP skal sikre at styre og ledelse har oversikt over kapitalisering og risikonivå
- ICAAP skal være tilpasset institusjonens omfang og kompleksitet

- Følgende risikoer skal som minimum omfattes
  - kreditt- og motpartsrisiko
  - «restrisiko» – risiko for at sikkerheter og risikoreduserende tiltak er mindre effektive enn forutsatt
  - konsentrasjonsrisiko (enkeltmotparter, geografi, sektorer)
  - risiko ved verdipapirisering
  - markedsrisiko
  - renterisiko i bankboken
  - operasjonell risiko
  - likviditetsrisiko og finansieringsrisiko
  - systemrisiko
  - risiko for overdreven gjeldsoppbygging
  - risiko knyttet til modeller
- Institusjonen må kunne gjennomføre stresstester basert på scenarier som omfatter de vesentligste risikoene institusjonen er eksponert for
  - minst tre års varighet, negative resultater
  - konsekvenser for kapital og kapitalplanlegging

Nærmere om IRB-modeller

- Interne modeller har bedret risikostyringen i bankene, men har samtidig ført til vesentlig reduserte risikovekter og kapitalkrav i pilar 1, særlig på boliglån.
- Modellsvakheter, dataproblemer og mulige insentivproblemer gjør det nødvendig med effektive backstops for å hindre uforsvarlige fall i kapitalkravene.
- Internasjonalt vurderes:
  - Leverage-krav
  - Gulv på kapitalkrav (slik som Basel I-gulvet)
  - Gulv på parametre (PD, LGD)
  - De ulike typer backstops har ulike egenskaper, må sees i sammenheng med svakheter som søkes adressert, og er ikke gjensidig utelukkende
- Norge benytter Basel I-gulv på beregningsgrunnlag og gulv på modellparametrene. Resiprositet er viktig for effekt av tiltak
- Pilar 2 fordrer at pilar 1 er robust målt.

Pilar 2 og CRD IV – Noen områder med økt fokus

- Systemrisiko, herunder som følge av
  - eksponering mot «boble»-tendenser
  - internasjonale kapitalmarkeder
  - infrastruktur
- Likviditets- og finansieringsrisiko
  - risiko for lite stabil finansiering, som følge av finansieringsprofil, markedstilgang, finansieringsplaner mv.
- Risiko som følge av at eiendeler er overdratt til eller stilt som sikkerhet overfor andre institusjoner (jf. finansieringsvirksomhetslovens § 2.9b)
- Risiko forbundet med overdreven gjeldsoppbygging
  - uvektet kjernekapitalandel vil være et supplement til minstekravene
  - pilar 1-krav fra 2018, offentliggjøring fra 2015

Pilar 2 – SREP

- Finanstilsynets vurdering av institusjonenes risikonivå og kapitalbehov omfatter
  - risikoer som institusjonen er eller kan bli eksponert for
  - institusjonens strategi, systemer og prosesser for intern kontroll og risikostyring
  - risiko som institusjonen kan medføre for det finansielle system
  - risiko avdekket gjennom stresstesting
- Finanstilsynet vurderer ICAAP og tilhørende systemer og rutiner, samt styrets involvering i vurderingene av risiko, kapitalnivå og kapitalplaner
- SREP bygger på proporsjonalitet
  - De større institusjonene blir gjenstand for tilbakemeldinger minst årlig.
  - For de øvrige vil dette være bl.a. dokumentbasert. ICAAP vil vanligvis vurderes ved stedlig inspeksjon i de mindre bankene, og kan alltid bli etterspurt

Kapitalmål og kapitalnivå

- Finanstilsynet vil vurdere om kapitalnivå, kapitalmål og kapitalplaner er forsvarlige på bakgrunn av risiko- og virksomhetsstyring
  - Behov for opptrapping vil bli påpekt
  - Vurderingene gjøres på konsolidert nivå og for enkeltselskaper
- Pilar 1-krav er minimum for risikoer som dekkes av pilar 1
- Pilar 2 skal dekke risikoer som ikke er dekket, eller bare delvis dekket av pilar 1, og skal inngår som et tillegg til pilar 1
- Pilar 2 skal dekkes av ren kjernekapital
- Kapital som dekker minste- og bufferkrav, kan ikke dekkes pilar 2-krav
- Uventede tap og kapitalbehov som kan oppstå fremover, jf. stesstester, vil ses opp mot bufferkravet og gi opphav til et pilar 2-krav

- Dersom en institusjon nærmer seg et for lavt kapitalnivå, vil Finanstilsynet gå inn i en prosess med styret om planer og virkemidler for å bedre situasjonen.
- Ved manglende etterlevelse av kapitalkrav, kan Finanstilsynet pålegge institusjonene: (jf. Finansieringslovens § 2.9d)
  - endring av organisering, styring og kontroll av virksomhet
  - høyere kapitalkrav enn sum av minste- og bufferkrav
  - endre eller begrense virksomheten
  - redusere risiko
  - redusere mismatch
  - begrense bonuser
  - benytte resultat til å øke kapitalen, og ikke utdele utbytte

Avslutning

- Hovedprinsippene for pilar 2 er ikke endret som følge av CRD IV, og vil fortsatt være et viktig tilsynsverktøy.
- Etter Finanstilsynets vurdering vil krav til forsvarlig drift bety at styret sikrer seg at institusjonen har tilstrekkelig kapital til ikke å bli underlagt restriksjoner på forretningsvirksomheten
- Finanstilsynet legger således til grunn at institusjonene i en normalsituasjon tilpasser seg med god margin over minstekrav og bufferkrav.
- Det har hittil ikke vært nødvendig for Finanstilsynet å benytte pålegg
- I 2014 legger Finanstilsynet vekt på institusjonenes kapitalmål og opptrappingsplaner. Institusjonene bør offentliggjøre sine kapitalmål

Avslutning

- Det internasjonale svaret på finanskrisen var mer og bedre regulering
- Regelverket er samtidig blitt mer omfattende og mer komplekst
- Redusert risiko for finanskriser og store svingninger i økonomien
  - Mer og bedre kapital, mer robust finansiering, bedre likviditet, bedre risikostyring, mer vekt på systemrisiko
- Samfunnsøkonomisk sårbarhet reduseres ved tiltak rettet mot systemviktige institusjoner
  - Økte kapitalkrav, bedre tilsyn, bedre krisehåndtering, strukturelle tiltak
- Bedre regulering kan ikke erstatte godt tilsyn

FINANSTILSYNET

Revierstredet 3
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

www.finanstilsynet.no

ers@finanstilsynet.no

